



LUND UNIVERSITY

Anm. av Gustaf Wall, Rättskraft och korrektiv. En förvaltningsrättslig studie

Wenander, Henrik

Published in:
Förvaltningsrättslig tidskrift

2014

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
Wenander, H. (2014). Anm. av Gustaf Wall, Rättskraft och korrektiv. En förvaltningsrättslig studie. *Förvaltningsrättslig tidskrift*, 527-537.

Total number of authors:
1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Förvaltnings- rättslig tidskrift

Särtryck ur FT 2014 4

Anmälan. Gustaf Wall, Rättskraft
och korrektiv. En
förvaltningsrättslig studie

Av Henrik Wenander

ANMÄLAN

Gustaf Wall, Rättskraft och korrektiv. En förvaltningsrättslig studie.
Akademisk avhandling, Uppsala universitet 2014, ISBN 978-91-506-2393-2, 375 s.

av Henrik Wenander

1. Inledning

Den 23 maj 2014 försvarade Gustaf Wall, Uppsala universitet, framgångsrikt sin doktorsavhandling om rättskraftsfrågor i förvaltningsrätten, det vill säga de juridiska begränsningarna för myndigheter att ändra i redan fattade beslut. Jag var opponent vid disputationen och vill med denna anmälan lyfta fram några aspekter av avhandlingen. Artikeln bygger till stor del på de frågor som behandlades vid disputationen.¹

Utrymmet för myndigheter att ändra vad de har beslutat är en central problemställning i den allmänna förvaltningsrätten. Det är rimligt att anta att tjänstemän på vitt skilda sakområden ofta kan ställas inför situationer där det kan framstå som lämpligt att ändra på beslut som avser exempelvis tillstånd, betygsbeslut, beskattning eller sociala förmåner. Den grundläggande frågan är då vad som ska väga tyngst: intresset av ändring eller intresset av att beslutet ska bestå.

Området kännetecknas av ett komplext samspel mellan allmänt hållen lagstiftning, förvaltningsrättsliga principer som har etablerats i praxis (ibland betecknade som sedvanerätt), speciallagstiftning samt rättsvetenskaplig behandling. I Sverige har Ole Westerbergs omfattande undersökning *Om rättskraft i förvaltningsrätten* från 1951 länge varit det helt centrala verket på området. Genom Gustaf Walls avhandling har ramarna för ändring av förvaltningsbeslut emellertid åter blivit föremål för en bred rättsvetenskaplig monografi inriktad på den allmänna förvaltningsrätten.

I det följande lämnar jag först en sammanfattning av vad jag har uppfattat som grundläggande i avhandlingens åtta kapitel. Därefter ges några synpunkter på avhandlingens innehåll.

¹ I betygsnämnden satt professorerna Ulrik von Essen, Stockholms universitet, Olle Lundin, Uppsala universitet samt Titti Mattsson, Lunds universitet.

2. Sammanfattning

Avhandlingens ämne presenteras redan i dess första mening: ”Denna avhandling handlar om förvaltningsbeslutens bindande kraft (*rättskraft*) och den offentliga förvaltningens möjligheter eller skyldigheter att pröva beslut på nytt (*korrektiv*)” (avhandlingen s. 15). Syftet är, som det anges några sidor längre fram, att ”undersöka principer och regler om rättskraft och korrektiv i svensk förvaltningsrätt” (s. 17). Undersökningen utgår från ett antal påverkansfaktorer, nämligen

- Förvaltningsrättsreformen i början av 1970-talet,
- Betydelsen av regler i speciallagstiftning såsom miljöbalken, MB, utlänningslagen (2005:716), UtlL, socialförsäkringsbalken, SFB, och skatteförfarandelagen (2011:1244), SFL,
- Införandet av tvåpartsprocess i förvaltningsdomstolarna samt
- Europarätten, det vill säga EU-rätten och Europakonventionen.

Undersökningen av dessa påverkansfaktorer ska dels belysa gällande rätt, dels på ett kritiskt och konstruktivt sätt föra den rättsvetenskapliga diskussionen vidare. Materialet för undersökningen är traditionellt juridiskt: lagtext, förarbeten, praxis och juridisk doktrin. Författaren placerar sig i en rättsdogmatisk tradition som handlar om att konstruera och rekonstruera rättssystemet. Undersökningen är tydligt avgränsad till svensk rätt. Några egentliga komparativa undersökningar görs inte och behandlingen av europarätten är begränsad till de aspekter som är relevanta för frågan om rättskraft i svensk rätt.

I det inledande kapitlet lyfter författaren vidare fram ett tema som följer framställningen, nämligen spänningen mellan å ena sidan kodifiering och enhetlighet och å andra sidan särlösningar – här handlar det alltså om intressen av att å ena sidan ha generella regler som gäller över hela det stora förvaltningsrättsliga området och att å andra sidan ha speciella ordningar för olika områden. Här diskuterar avhandlingen den allmänna förvaltningsrätten och dagens strävan efter generella regler som del av ”de stora berättelserna” och betecknar detta som ”förvaltningsrättens postmoderna paradox” (s. 37).

I *kapitel 2* ges några principiella utgångspunkter. Till att börja med redogörs för olika teoretiska uppfattningar om vad rättsprinciper är och betyder. Därefter tillämpas de teoretiska grunderna på rättskraften som princip i olika perspektiv. Författaren konstaterar att rättskraftsprincipen uttrycker ett *värde*, rättssäkerhet, som har kommit till uttryck i ett rättsligt *argument* som i sin tur fått status av *regel* – dock inte nödvändigtvis lagfäst. Kapitlet behandlar också rättskraftsprincipens förhållande till begrepp som rättssäkerhet och rättsstat. Här aktualiseras en avvägning mellan intressen när man ska bedöma rättskraftsfrågor: å ena sidan intresset av trygghet för den enskilde som talar för att

gynnande beslut inte ska kunna ändras, å andra sidan det oönskade i att beslut som är felaktiga eller olämpliga inte kan ändras.

Kapitel 3 utgör en historisk översikt över rättskraftsprincipens utveckling. Wall identifierar här Westerbergs redan nämnda bok från 1951 som startpunkten på en systematisering av rättskraften. Även om fenomenet hade berörts av tidigare forskare var det Westerbergs bok som i hög grad kom att prägla utvecklingen och synen på rättskraften i Sverige. Det arbete som så småningom ledde fram till förvaltningsrättsreformen förhöll sig mycket försiktigt till frågor om olika former av korrigering av förvaltningsbeslut. Den äldre förvaltningslagen (1971:290), sedermera ersatt av förvaltningslagen (1986:223), FL, och förvaltningsprocesslagen (1971:291), FPL, reglerade endast några begränsade problem, medan de principer som utvecklats i praxis och systematiserats i rättsvetenskapen skulle fortsätta gälla parallellt med lagstiftningen. Först genom Förvaltningslagsutredningens betänkande (SOU 2010:29) lämnades förslag om mer omfattande skrivna regler om ändring av förvaltningsbeslut.

Kapitel 4 diskuterar den rättsliga regleringen av rättskraft och korrektiv i svensk förvaltningsrätt idag. Som påpekas där är det fortfarande Westerbergs systematik som ligger till grund för det som avhandlingen kallar rättskraftsmallen, vilken numera framgår ganska entydigt av läroböcker och lagkommentarer. Denna mall för hantering av rättskraftsproblem bygger, menar Wall, på en indelning i gynnande beslut, beslut i ärenden med flera enskilda parter, förpliktande beslut och avslagsbeslut. I kapitlet påpekas att denna indelning i beslutstyper inte alltid är koherent och logisk och att den därmed inte i alla situationer bidrar till att klargöra hur rättskraftsproblem ska lösas.

Efter en inledande diskussion om vad som ska anses utgöra ett beslut övergår avhandlingen till att undersöka de gynnande besluten. Utgångspunkten är, som bekant, att gynnande beslut inte får ändras. Här uppmärksammas också vilka beslut som bör anses som gynnande. Därefter diskuteras beslut i flerparsmål, vilka som huvudregel inte får ändras. Slutligen diskuteras förpliktande beslut och avslagsbeslut. För förpliktande beslut anses enligt den etablerade rättskraftsmallen gälla, att de kan ändras i både gynnande och betungande riktning. Också avslagsbeslut anses kunna ändras. Kapitlet går vidare till att närmare undersöka undantagen för huvudregeln för gynnande beslut, alltså situationer där gynnande beslut får ändras. Det handlar först om praxis som rör de tre traditionella undantagen oriktiga uppgifter, säkerhets-skäl och återkallelseförbehåll – eller korrektionsförbehåll som författaren har valt att kalla dem. Vidare behandlas frågan om det finns anledning att räkna med ytterligare undantag. Här uppmärksammar författaren bland annat praxis om ändrade förhållanden vid fortlöpande beslut om ekonomiskt bistånd (RÅ 2000 ref. 16) och situationer av samtycke från den enskilde (JO

2013/14 s. 485). I detta sammanhang ger avhandlingen en översikt över godtagna korrektionsgrunder, mer osäkra sådana samt några som nog är helt utslutna.

En del av kapitlet ägnas sedan åt lagfästa korrektionsregler, dels i FL och FPL, dels i olika slags speciallagstiftning. För speciallagstiftningens del mynnar undersökningen ut i en översikt över olika regeltyper. Författaren delar in dessa typer i kategorierna rättelse, ändring, återkallelse och omprövning efter rubriceringen och funktionen i lagstiftningen. Han framhåller dock att lagstiftningens terminologi är inkonsekvent och förvirrande. Kapitlet avslutas med en undersökning av specialregler om rättskraft som processuellt hinder mot att ta upp ett ärende, *res judicata*, i bl.a. MB, UtlL, SFB och SFL.

En slutsats av kapitel 4 blir att rättskraftsmallen inte alltid utgör något säkert instrument för att kategorisera vilka beslut som inte ska kunna korrigeras. Dessutom kan beslut falla in under flera kategorier. Mallen motsvarar enligt författaren inte, som han uttrycker det, den rättsliga verkligheten och skapar en förenklad bild av vad som gäller.

I *kapitel 5* uppmärksammas ”Till rättskraften anslutande frågor”, som enligt författaren kan ha indirekt betydelse för bedömningar av rättskraft i förvaltningsrätten. De ämnen som behandlas är först resning och återställande av försutten tid. Enligt avhandlingen fungerar dessa oberoende av rättskraften. Sedan berörs nullitet, som enligt författaren förmodligen är ett mer teoretiskt än praktiskt intressant fenomen. Därefter behandlas litispendens, det vill säga att en pågående process i förvaltningsdomstol skulle hindra en förvaltningsmyndighet att ändra det beslut som det rör sig om. Här uppmärksammas skäl för och emot att tänka i sådana banor i förvaltningsförfarandet. Kapitlet avslutas med en ganska utförlig diskussion om retroaktivitet mot bakgrund av lagstiftning, praxis och litteratur. Slutsatsen där blir i korthet att framåtsyftande korrigeringar ska bedömas enligt rättskraftsprinciper, medan bakåtsyftande korrigeringar omfattas av retroaktivitetsprinciper.

Som nämnts är en särskild delfråga för avhandlingen vad tvåpartsprocessen i förvaltningsdomstol innebär för rättskraften. Denna fråga behandlas i *kapitel 6*. En bakgrund är att det finns regler i socialförsäkrings- och skatteförfarandet som innebär att beslut som har överprövats i förvaltningsdomstol sedan inte får ändras hos beslutsmyndigheten, något som kan betecknas som *res judicata*. Frågan är då vad som ska gälla på andra områden, där sådana uttryckliga regler saknas och vad tvåpartsprocessen betyder i sammanhanget. Avhandlingen diskuterar här partsbegreppet och myndigheternas roll som parter i förvaltningsdomstolen. Särskilt uppmärksammas de krav man kan ställa på myndigheterna när det gäller att vara objektiva och utreda ärenden tillräckligt. En slutsats är att tvåpartsprocessen innebär att parterna ska bidra till att domstolen får ett tillräckligt underlag för att döma. Enligt författaren

medför detta att det inte finns så stort behov av att sedan ändra beslutet i förvaltningsmyndigheten. Detta kan i sin tur tala för att myndigheter inte ska få ändra beslut som har överprövats i förvaltningsdomstol. Ytterligare skäl för detta ser författaren i intressena av enhetlig tillämpning och materiellt riktiga domar. Dessutom kan processekonomiska skäl tala emot en ändring av beslut som har överprövats i förvaltningsdomstol.

I *kapitel 7* går avhandlingen in på europarätten. När det gäller EU-rättens krav är utgångspunkten processuell autonomi, dvs. att medlemsstaterna kan ha de förfaranderegler de önskar i enlighet med sina administrativa strukturer och traditioner. Denna autonomi inskränks dock av att EU-rättsligt grundade anspråk ska behandlas effektivt och likvärdigt med anspråk som grundar sig enbart nationella regler. Avhandlingen diskuterar den processuella autonomi och dess inskränkningar. Särskilt uppmärksammas EU-domstolens ganska snåriga praxis.

I detta kapitel gör ett nytt tema på allvar entré i avhandlingen, nämligen principen om berättigade förväntningar. Det rör sig om en rättsprincip från framför allt tysk förvaltningsrätt som har etablerats i EU-rätten. Tanken är att möjligheten att ändra förvaltningsbeslut – i EU-rätten t.ex. EU-kommissionens beslut i olika ärenden – begränsas med hänsyn till vad enskilda rimligen kan förvänta sig. Det rör sig alltså om ett annat sätt att tänka än den svenska rättskraftsmallen, som inte innehåller några sådana subjektiva moment. Frågan blir då om svenska myndigheter som hanterar ärenden med EU-rättslig anknytning ska tillämpa principen om berättigade förväntningar i stället för den etablerade svenska rättskraftsmallen. Författaren menar att EU-domstolens avgörande i mål C-568/11 Agroferm talar för att den EU-rättsliga principen ska ha företräde framför den svenska.

Vidare berör kapitlet Europakonventionens betydelse, då när det gäller artikel 1 i första tilläggsprotokollet som handlar om rätt till egendom. Genom en undersökning av Europadomstolens praxis visar avhandlingen att principen om berättigade förväntningar kan vara ett moment att ta hänsyn till i bedömningen om en inskränkning av rättigheten är proportionell och därmed tillåten.

I det avslutande *kapitel 8* samlas undersökningens olika teman än en gång. Ett uttalande som kan uppfattas som centralt är ”Grundsatser eller allmänna läror kan inte cementeras” (s. 336). Tanken är här att rättskraftsmallen med bakgrund i Westerbergs systematik inte är evig och oföränderlig. Den modell som faktiskt framgår av rättspraxis är, menar författaren, inte heller så enkel som dagens läroboksframställningar ibland kan ge intryck av. Rättskraftsprinciperna har utvecklats bortom mallen genom rättspraxis och rättsläget har dessutom blivit betydligt mer komplext till följd av dels reglering på viktiga specialområden, dels europarättens krav. Mot bakgrund av dessa förändringar

identifierar författaren tre modeller för att hantera rättskraftsproblem i förvaltningsrätt, nämligen vad han kallar den *pragmatiska*, den *processuella* och den *europaiserade* modellen. Dessa fokuserar i korthet på praktiska hänsyn, domstolarnas roll respektive EU-rättens och Europakonventionens krav. I anslutning till Ludwik Flecks kunskapsteoretiska tes om "åsiktsystemens tröghetstendens" konstaterar författaren att det finns skäl till nytänkande rörande rättskraftsprincipen. Han förordar därför ett förhållningssätt som integrerar dessa modeller. Genom att samlat ta hänsyn till de olika modellerna kan rättsvetenskapen bidra till de allmänna strukturer som behövs, samtidigt som intresset av anpassning till specialområden kan inrymmas i systematiken. På så sätt kan rättsvetenskapen beskriva ramarna för ändring av förvaltningsbeslut på ett tydligare och mer verklighetsanknutet sätt.

3. Några synpunkter

Ämnet för avhandlingen är mycket väl valt och aktuellt i den rättsvetenskapliga diskussionen.² Framställningen visar att det är dags för en förnyad samlad diskussion om korrigerande av förvaltningsbeslut. Walls avhandling har ett brett angreppssätt, vilket framstår som en god utgångspunkt för att kunna ta sig an det problemkomplex som är knutet till området. Möjligen kunde framställningen dock i detta avseende ha vunnit på en tydligare avgränsning. Formuleringarna i inledningen kan felaktigt ge intryck av att endast gynnande beslut och beslut med flera enskilda parter omfattas av undersökningen (s. 25). Längre fram framgår emellertid att avhandlingen, helt rimligt, också behandlar ändring av betungande beslut. En näraliggande oklarhet rör om undersökningen och rättskraftsprincipen omfattar situationer där de faktiska förhållandena har ändrats (s. 159 och 163).

Undersökningens metod är väl avpassad för syftet. Det kunde dock ha varit värdefullt för framställningen med en mer omfattande redogörelse för några grundläggande teoretiska frågor av betydelse. Det rör sig ju om ett komplext område med rättskällor av olika slag som samspelar på olika nivåer. Det kunde därför ha varit intressant om författaren hade klargjort sin syn på vad som utgör grunden för den allmänna förvaltningsrätten och förhållandet mellan begrepp som förvaltningsrättsliga principer, rättspraxis och sedvanerätt. På några ställen i avhandlingen används dessutom begrepp som "den rättsliga

² Se för andra bidrag i den nordiska diskussionen på området under det senaste decenniet Therese Bäckman, Gynnande besluts negativa rättskraft och rättssäkerhet – för människor med funktionsnedsättning inom rättsområdena SoL och LSS, Stockholm 2013; Søren Højgaard Mørup, Berettigede forventninger i forvaltningsretten, København 2005.

verkligheten” och ”realistisk uppfattning” (s. 189 och 348). Även här hade författaren med fördel kunnat utveckla – och problematisera – vad som avses.

När det gäller terminologin kan det noteras att avhandlingen genomgående, bland annat i sin titel, använder uttrycket rättskraft. Användningen av uttrycket motiveras, fast först i slutet av avhandlingen (s. 339), av att det är invariant och djupt rotat. Kort därefter kommer undersökningen emellertid fram till att begreppet kan utmönstras åtminstone när det gäller förvaltningsmyndigheternas förfarande och reserveras för domstolsavgöranden (s. 351). På denna punkt kunde framställningen nog ha vunnit på ett något annorlunda upplägg. I sak framstår dock Walls resonemang som rimligt – även om rättskraftsbegreppet är etablerat tycks det inte bidra till en bättre förståelse av de rättsliga problemen, allra minst som näraliggande begrepp som positiv rättskraft och rättskraft i allmän domstol kan förvirra ytterligare. I sammanhanget kan det noteras att Wall använder den välfunna termen korrigeringsbeslut för att beteckna olika former av ändring av förvaltningsbeslut.

Avhandlingen har den berömvärda ambitionen att bringa klarhet i användningen av uttryck som rättelse, ändring, omprövning och återkallelse. I en tabell på s. 27, som återkommer på s. 175, kategoriserar Wall vad han kallar olika former av korrektionsregler mot bakgrund av lagstiftningens formuleringar. Med tanke på placeringen på två ställen i texten är det inte helt tydligt om denna terminologi är att betrakta som en utgångspunkt eller som ett resultat av undersökningen. Dessutom kan det ifrågasättas, om det bästa här är att bygga avhandlingens begreppsbyggnad helt och hållet på den vacklande terminologin i lagstiftningen. Trots detta visar översikten i tabellerna på ett intressant sätt hur vissa tendenser kan skönjas. Det är tänkbart att begreppsbyggnaden här kan utgöra en grund för etableringen av en tydligare terminologi i framtiden.

I fråga om material har undersökningen avgränsats till svensk rätt. Det hade visserligen säkert varit mycket givande att jämföra den svenska rätten med andra rättssystem. Det kan här noteras att Westerbergs framställning om rättskraft i förvaltningsrätten byggde på omfattande komparativa studier. Med tanke på ämnets komplexitet är begränsningen till svensk rätt dock rimlig i detta sammanhang. Dessutom finns det redan tidigare omfattande komparativa undersökningar på det aktuella området.³

Till största delen behandlar framställningen relevant material på ett heltäckande och välavvägt sätt. På några punkter förklaras emellertid urvalet av material på ett mindre väl genomtänkt (eller mindre välformulerat) sätt. I

³ Se Jürgen Schwarze, *European Administrative Law*, Rev. 1st Ed., London 2006 s. 874–937; Søren J. Schønberg, *Legitimate Expectations in Administrative Law*, Oxford 2000.

avsnittet om korrektionsregler i speciallagstiftning hänvisas sålunda till att översikten av sådana regler i viktigare lagar har ”återfunnits genom slagningar i framför allt Norstedts blå lagbok och genom eftersökningar på webbaserade sökmotorer som Infotorg” (s. 148, fotnot 525). Formuleringen kan ge intryck av ett mer slumpmässigt arbetssätt än vad som faktiskt tycks ha varit fallet. På liknande sätt hänvisas till ”ett urval” av domar om återställande av försutten tid (s. 196, fotnot 682) utan att det närmare preciseras hur urvalet har skett eller vilka domar det rör sig om. De nu nämnda bristerna får enligt min uppfattning betraktas som skönhetsfläckar i den i övrigt goda hanteringen av rättsligt material.

I fråga om innehållet behandlar avhandlingen flera intressanta ämnen, som inte alla kan kommenteras i en bokanmälan som denna. Jag vill enbart peka på några punkter där framställningen lyfter fram viktiga frågor i anslutning till korrigerings- och förvaltningsbeslut.

När det gäller det som Wall kallar rättskraftsmallen och dess indelning i beslutskategorier uppmärksammar avhandlingen kategoriseringen av beslut och distinktionen mellan gynnande och betungande beslut, bland annat mot bakgrund av exemplet betygsbeslut i högskolan. I redogörelsen för de olika kategorierna redovisar författaren uppfattningar i rättsvetenskap och praxis och gör bilden av rättsläget mer komplex. Wall ger flera exempel på oklarheter i den traditionella rättskraftsmallens indelning av beslut. En styrka hos denna del av avhandlingen är den resonerande framställningen som visar på skilda förhållningssätt till problemen. Det hade dock varit givande med en något mer utförlig redogörelse för författarens egna uppfattningar och slutsatser. När det exempelvis gäller betygsbeslut i högskolan är det inte helt tydligt om författaren anser att det – i motsats till vad som nog är den etablerade uppfattningen – ska vara möjligt att sänka ett högt godkänt betyg till ett lägre betygssteg (s. 112). På samma sätt hade det varit intressant med en mer fördjupad diskussion om att redan betungande beslut enligt de etablerade rättskraftsprinciperna kan ändras så att de blir än mer betungande (s. 118 ff.).

En viktig del av avhandlingen är undersökningen av speciallagstiftning på skilda områden. En grundläggande fråga är här vilken betydelse undersökningar av speciella områden ska tillmätas för den allmänna förvaltningsrättens del. Avhandlingen tangerar här på några ställen förhållandet mellan allmänna och speciella regler, liksom det mellan sedvanerätt och skrivna regler. Översikten över hänvisningar till att 27 § FL ska – eller inte ska – tillämpas är intressant och åskådliggör väl den inte alltid konsekventa lagstiftningstekniken. Vidare konstaterar Wall att de allmänna rättskraftsprinciperna saknar betydelse i skatteförfarandet, detta med hänvisning till SFL och dess förarbeten. Frågan är dock vilken betydelse dessa iakttagelser ska ha för helhetsbilden av den allmänna förvaltningsrätten. Det är lätt att instämma i författarens svar

att de förvaltningsrättsliga principerna generellt sett inte påverkas av förfaranderegler på specialområden. Samtidigt kan, som Wall påpekar, en omfattande specialreglering göra att de allmänna reglerna inte aktualiseras så ofta, och att det rättssäkerhetsskydd som framgår av de förvaltningsrättsliga principerna på så sätt lätt kan åsidosättas av författningsbestämmelser (s. 173). Här kan det tilläggas att exemplet SFL dessutom visar att regler som gynnar den enskildes rättssäkerhet tycks kunna åsidosättas också genom förarbetsuttalanden om att de allmänna principerna inte ska gälla. Dessutom kan, som författaren påpekar, specialregler på centrala områden som socialförsäkring och beskattning troligen bana väg för förändrade allmänna regler i exempelvis FL (s. 340).

Som redan har framgått omfattar avhandlingen en bred undersökning av rättsliga problem med anknytning till korrigerande av förvaltningsbeslut. Det är till största delen en fördel att ämnet inte har avgränsats snävt. På så sätt får författaren tillfälle att uppmärksamma viktiga aspekter av indirekt betydelse för myndigheternas ändring av förvaltningsbeslut. Hit hör bland annat frågor om extraordinära rättsmedel, litispensens och retroaktivitet (kapitel 5 i avhandlingen). Här undersöker Wall på ett intressant sätt bland annat hur Westerbergs resonemang om resning och rättskraft kan tillämpas på dagens situation. Avsnittet om retroaktivitet är möjligen något långt i förhållande till problemets betydelse för rättskraften. Det innehåller emellertid många givande resonemang. Författarens utgångspunkt att svensk rätt sedan länge har en strikt syn på retroaktivt verkande regler (s. 213) kan dock ifrågasättas och nyanseras. En sådan syn på den grundläggande inställningen i svensk rätt kan nog vara rimlig när det gäller straffrätt (se 5 § lagen [1964:163] om införande av brottsbalken). I förhållande till förvaltningsrätt och skatterätt kan man enligt min uppfattning historiskt sett dock knappast tala om en restriktiv syn på retroaktivitet förrän efter europarättens påverkan.⁴

Avseende förvaltningsdomstolarnas roll visar Wall hur tvåpartsprocessen har ”ändrat det förvaltningsprocessrättsliga landskapet” (s. 256). Med den förändrade förvaltningsprocessen som grund argumenterar han för att förvaltningsmyndigheterna inte bör få korrigera beslut som har överprövats i förvaltningsdomstol. Bland skälen märks som nämnts ovan parternas ökade ansvar för att utredningen i domstolen blir fullständig, förvaltningsmyndighetens möjlighet att överklaga förvaltningsdomstolsdomar samt risken för motstridiga avgöranden på olika nivåer. Wall knyter på ett övertygande sätt dessa argument till uttalanden i praxis och förarbeten. Avhandlingen visar i

⁴ Se exempelvis i fråga om skatterätt RÅ 1978 1:29 som rörde förhållandena före införandet av 2 kap. 10 § andra stycket regeringsformen, i fråga om allmän förvaltningsrätt majoritetens resonemang i RÅ 1996 ref. 57 (Klippanmålet).

denna del tydligt hur rättsutvecklingen ger behov av en nyorientering när det gäller korrigerig av förvaltningsbeslut.

Framställningen av de EU-rättsliga spörsmålen i avhandlingen är mycket pedagogisk, vilket nog är nödvändigt med tanke på hur komplext ämnet är. Wall visar hur EU-domstolens praxis i anslutning till principer om processuell autonomi och skydd för berättigade förväntningar kan förstås och tolkas i förhållande till de svenska förvaltningsrättsliga ramarna. Hans uppfattning, att EU-domstolens praxis åtminstone till viss del bygger på *ad hoc*-lösningar som är beroende av omständigheterna i det enskilda fallet, framstår som rimlig. Han anför dock vidare att EU-domstolens avgörande i mål C-568/11 Agroferm kan uppfattas som ett krav på att EU-rättens princip om berättigade förväntningar ska gå före den svenska rättskraftsprincipen (s. 311 f.). På denna punkt är jag själv mer tveksam. Det är möjligen teoretiskt tänkbart att EU-rätten (i praktiken EU-domstolen) i ett enskilt fall skulle kräva att svenska myndigheter skulle tillämpa den vaga EU-rättsliga principen om berättigade förväntningar i stället för de något mer tydliga nationella principerna om rättskraft. Dock har jag svårt att läsa avgörandet i Agrofermmålet som ett så tydligt generellt krav på åsidosättande av utgångspunkten om processuell autonomi.

När det gäller språk och formalia är avhandlingen till största delen mycket välskriven. Författaren beskriver och diskuterar de ofta komplicerade rättsliga sammanhangen på ett sätt som är lätt att följa. Till detta kommer att korrekturfelen – såvitt jag har kunnat se – är mycket få. På några ställen har författaren dock använt latinska juridiska uttryck på ett felaktigt sätt. Uttrycket ”de lege sententia” (s. 96) finns så vitt jag vet inte, utan vad som avses är nog ”de lege ferenda” eller ”de sententia ferenda”.⁵

4. Avslutning

Avslutningsvis kan det konstateras att Gustaf Wall har skrivit en läsvärd doktorsavhandling om ett klassiskt förvaltningsrättsligt problem. Undersökningen bygger på en självständig balansgång mellan etablerade uppfattningar och alternativa synsätt rörande korrigerig av förvaltningsbeslut. Visserligen kan man någon gång efterlysa tydligare egna slutsatser och ståndpunkter från författaren när det gäller tolkning av gällande rätt i fråga om detaljproblem, exempelvis i fråga om ”rättskraftsmallens” olika delar. Denna försiktighet kompenseras emellertid på det övergripande planet av ett uppfriskande och konstruktivt kritiskt perspektiv på de rättsliga ramarna för korrigerig av

⁵ Ytterligare exempel finns på s. 165, fn. 586 (”in totum”) och s. 180 (”facta superveniens”).

beslut. Gustaf Wall är att gratulera till en lyckad forskningsinsats. Hans doktorsavhandling utgör ett gott exempel på hur en traditionell rättsvetenskaplig undersökning kan ge nya insikter som för den rättsliga argumentationen framåt. Förhoppningsvis kan avhandlingen inspirera både honom själv och andra till fortsatta undersökningar på detta viktiga område inom förvaltningsrätten.

